

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

**„SMURTAS PRIEŠ VAIKUS“
TYRIMAS**

Biržai
2019

I. TYRIMO TIKSLAS

1.1. Nustatyti smurto prieš vaikus mastą Biržų rajone.

II. TYRIMO UŽDAVINIAI

- 2.1. Nustatyti smurto prieš vaikus paplitimą Biržų rajone;
- 2.2. Išsiaiškinti labiausiai paplitusias smurto formas ir priežastis;
- 2.3. Išsiaiškinti nuo kokių asmenų vaikai dažniausiai patyria smurtą;
- 2.4. Įvertinti vaikų žinias apie tarnybas, kurios gina, teikia pagalbą vaikams bei vykdo smurto prevenciją.

III. TYRIMO METODIKA IR APIMTIS

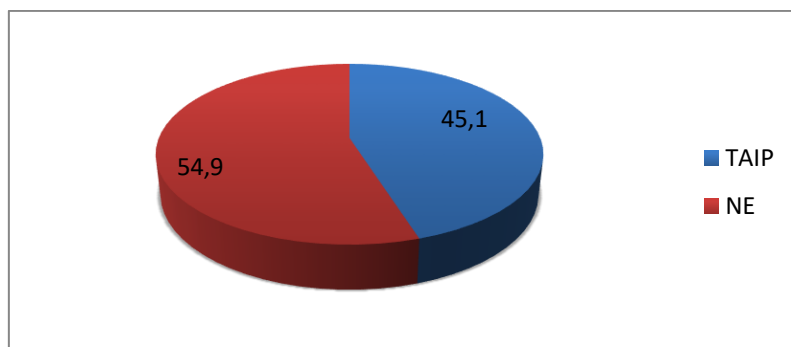
- 3.1. Parengtos anoniminės apklausos anketos 5-tų, 6-tų ir 7-tų klasių mokiniams.
- 3.2. Išdalinta 450 anketų.
- 3.3. Užpildytų anketų grįžtamumas – 95,1 proc.
- 3.4. Tyrimas vyko 2019 m. kovo – balandžio mėn. visose Biržų miesto ir rajono mokyklose.

IV. TYRIMO REZULTATAI

Tyrime dalyvavo 428 mokiniai, iš kurių 211 (49,3 proc.) mergaičių ir 217 (50,7 proc.) berniukų. Apklausoje dalyvavo 130 mokinių besimokančių 5-oje klasėje, 110 – 6-tokų ir 188 moksleiviai, kurie mokosi 7-oje klasėje.

Smurtas prieš vaiką yra visos seksualinės prievartos, apleistumo ar aplaidžios vaiko priežiūros, kitokio jo išnaudojimo fizinio ir/ar emocinio blogo elgesio, sukeliančio faktinę ar potencialią žalą vaiko sveikatai, išlikimui, raidai ar orumui, formos. Tyrimo rezultatai parodė, kad mažiausiai vieną kartą su smurtu ar su viena iš smurto rūšių yra susidūrę 45,1 proc. apklaustųjų vaikų (1 pav.).

1 pav. Ar mokiniai nors kartą yra patyrę smurtą proc.

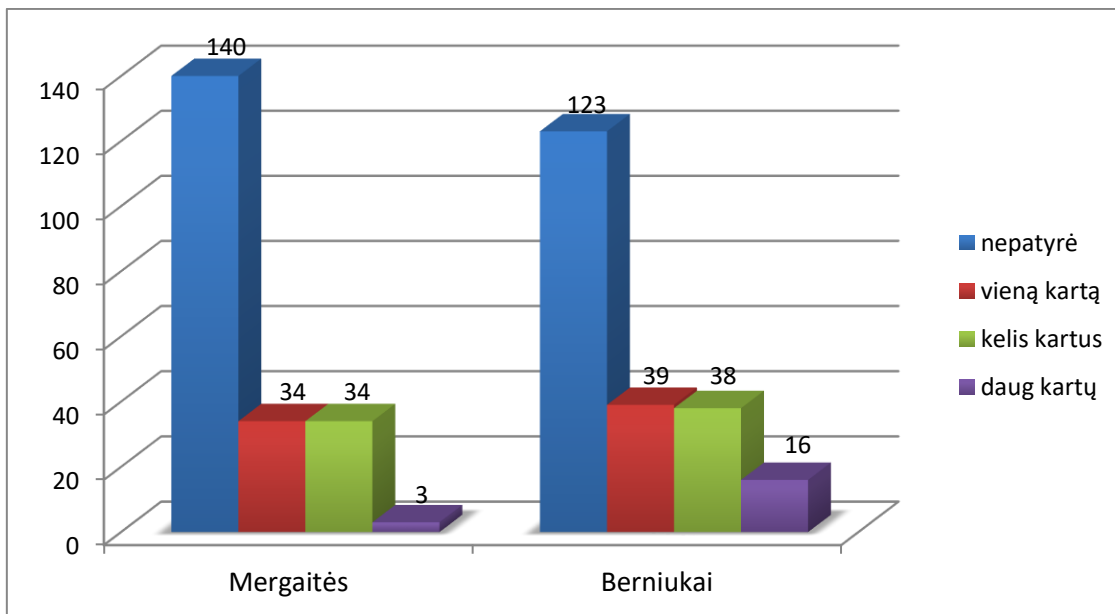
Apklausos dalyvių gyvenančių Biržų rajone/kaime buvo 9,6 proc. daugiau negu Biržų mieste. 1 lentelėje pateiktas smurto rūšių pasiskirstymas pagal vietovę. Viena iš rūšių, su kuria vaikai daugiausiai susiduria yra emocinis (psichologinis) smurtas (pasityčiojimas iš vaiko, žodinis agresyvus elgesys, žeminimas, įžeidinėjimas, gąsdinimas, grasinimas, vertimas jaustis kaltu, nuolatinis blogos savijautos sukėlimas, parodymas, kad vaikas nėra mylimas, kad yra blogesnis už kitus, aprėkimas, apkalbinėjimas už akių siekiant pažeminti, įžeidžių raštelių, SMS žinučių ar elektroninių laiškų rašymas, privačios informacijos atskleidimas siekiant pažeminti ir t. t.).

1 lentelė. Smurto paplitimo rūšys Biržų mieste ir rajone

Psichologinis smurtas				
Vietovė	Nepatyrė	Taip, vieną kartą	Taip, kelis kartus	Taip, daug kartų
Biržai	125	27	32	8
Biržų rajonas	137	46	40	11
Fizinis smurtas				
Vietovė	Nepatyrė	Taip, vieną kartą	Taip, kelis kartus	Taip, daug kartų
Biržai	138	27	22	5
Biržų rajonas	145	52	33	3
Seksualinis smurtas				
Vietovė	Nepatyrė	Taip, vieną kartą	Taip, kelis kartus	Taip, daug kartų
Biržai	190	1	0	0
Biržų rajonas	225	5	3	1
Nepriežiūra (maisto stygius ir kt.)				
Vietovė	Nepatyrė	Taip, vieną kartą	Taip, kelis kartus	Taip, daug kartų
Biržai	191	0	1	0
Biržų rajonas	226	3	3	1

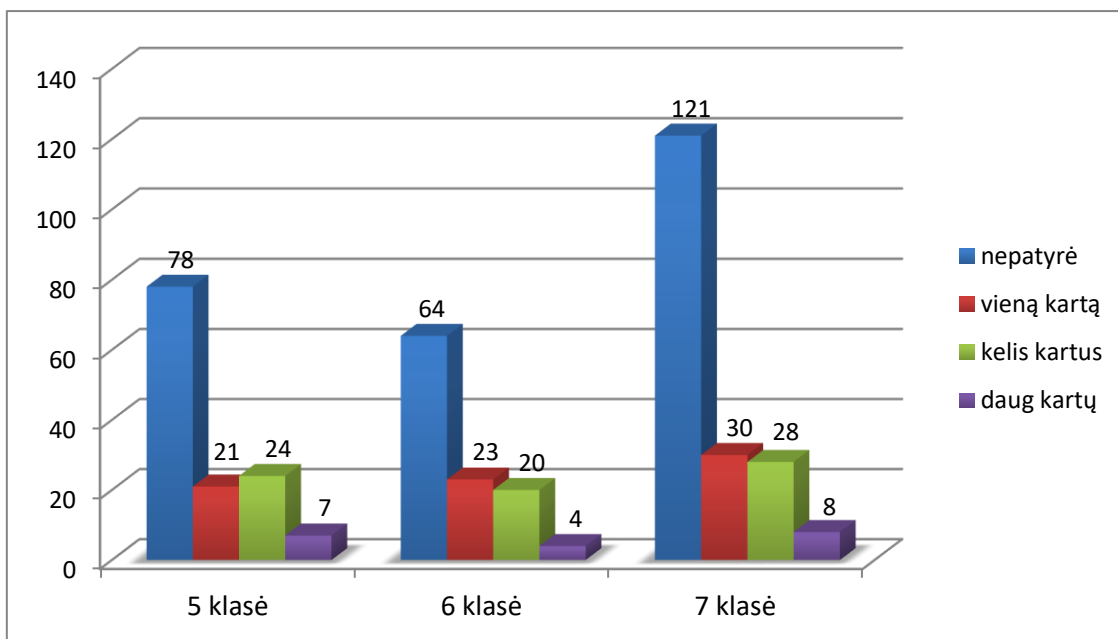
Tyrimo rezultatų duomenimis su psichologiniu smurtu daugiau susidūrė berniukai (43,1 proc.) nei mergaitės (33,6 proc.) (2 pav.).

2 pav. Mokinių patirusių psichologinį smurtą paplitimas pagal lytį (abs. sk.)

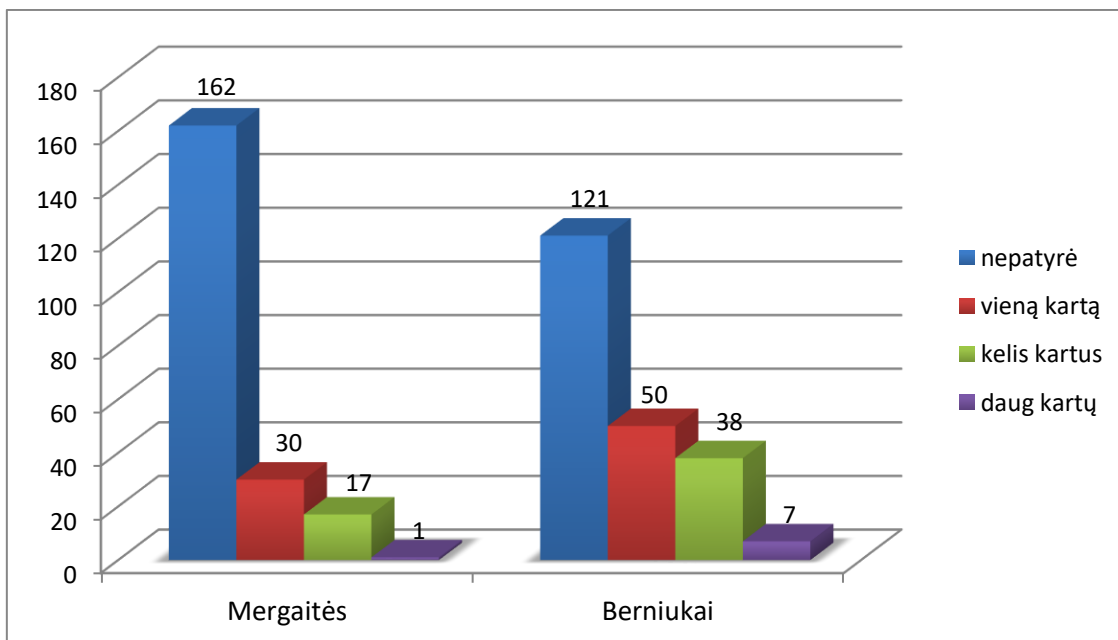
Psichologinį smurtą daugiausiai patyrė 6-tų klasių mokiniai, net 42,3 proc. visų tirtų 6-tokų, antri buvo 5-tų klasių mokiniai (40 proc.) ir mažiausiai susidurę su psichologiniu (emociniu) smurtu buvo 7-tų klasių moksleiviai (35,3 proc.) (3 pav.).

3 pav. Mokinių patirusių psichologinį smurtą paplitimas pagal **klasę** (abs. sk.)

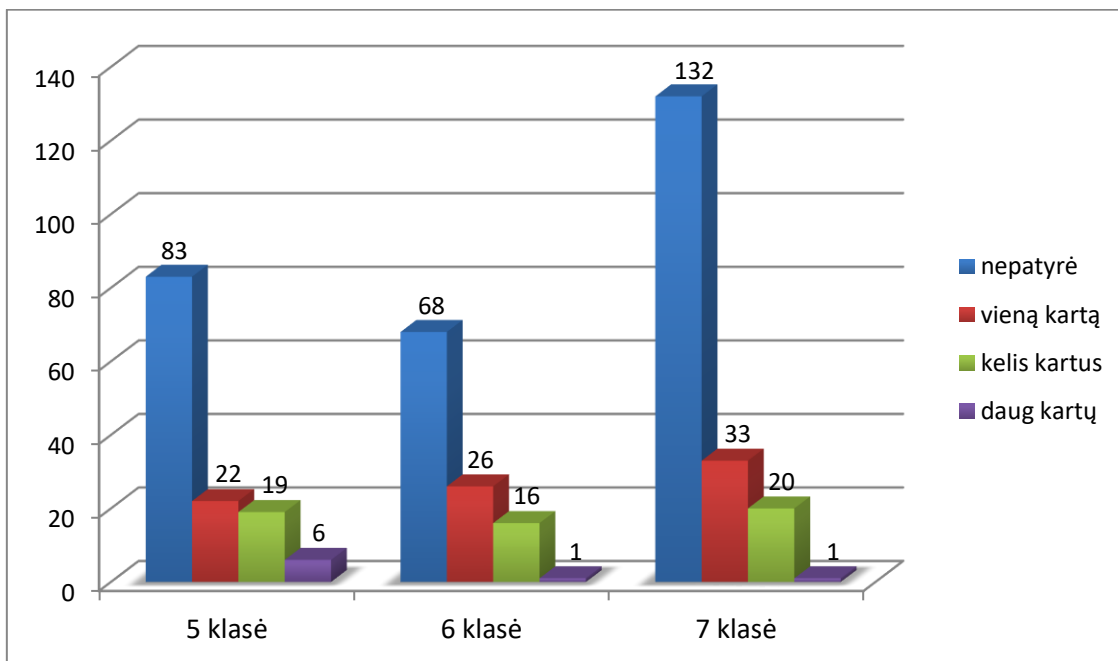
Fizinis smurtas – yra tada, kai žmogus tyčia sukelia skausmą vaikui ar jį sužeidžia. Vaiko mušimas ranka ar įvairiais daiktais, stumdymas, spardymas, purtymas, deginimas, kandžiojimas, smauginimas, bet koks skausmo kėlimas (žnaibymas, badymas ir pan.) yra fizinis smurtas. Kiti fizinio smurto pavyzdžiai – kojos pakišimas, kad kitas nugriūtų ar susižalotų, spjaudymas, kankinimas, deginimas, daužymas, ginklo ar kitų žalojančių daiktų naudojimas ir t. t. Tyrimo rezultatų duomenimis fizinį smurtą berniukai patyrė net du kartus daugiau (44 proc.) nei mergaitės (22,9 proc.) (4 pav.).

4 pav. Mokinių patirusių fizinį smurtą paplitimas pagal **lytį** (abs. sk.)

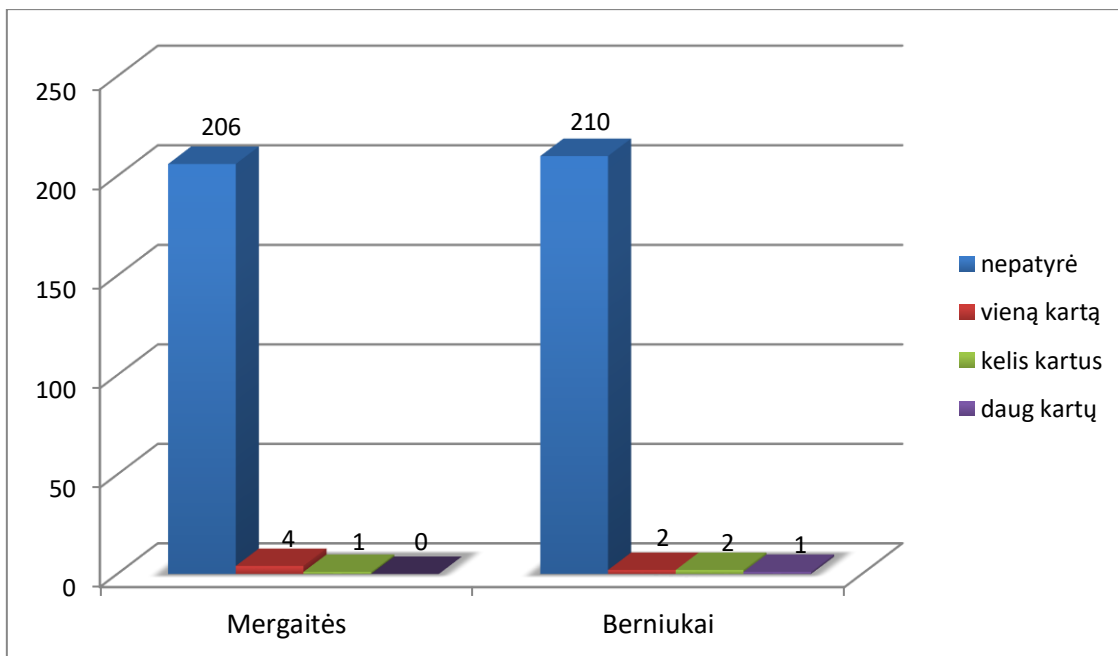
Fizinį smurtą klasėse daugiausiai patyrė 6-tų klasių moksleiviai (38,7 proc.), visų tirtų 5-tokų patyrusių fizinį smurtą buvo 36,2 proc. ir mažiausiai patyrę buvo 7-tų klasių mokiniai (29 proc.) (5 pav.).

5 pav. Mokinių patirusių fizinį smurtą paplitimas pagal **klasę** (abs. sk.)

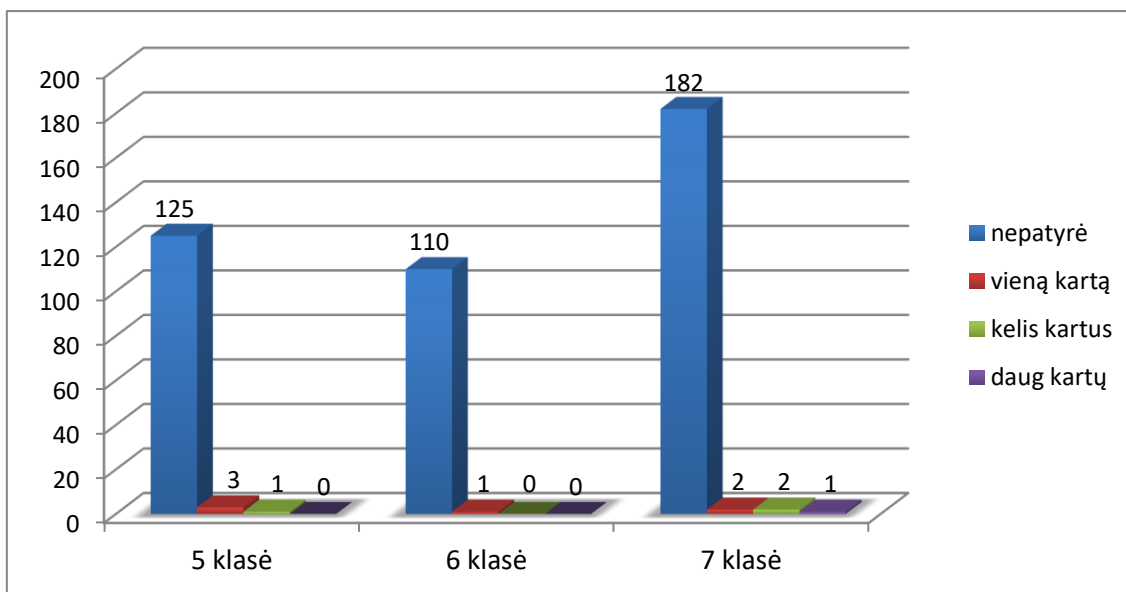
Seksualinis smurtas prieš vaiką yra tada, kai suaugęs žmogus arba žymiai vyresnis vaikas išnaudoja vaiką savo seksualiniams norams tenkinti. Seksualinė vaikų prievarta tai plati sąvoka, ji apima net keletą prievartos formų. Rezultatų duomenimis seksualinį smurtą patyrė panašiai tiek mergaitės (2,4 proc.) tiek berniukai (2,3 proc.) (6 pav.).

6 pav. Mokinių patirusių seksualinį smurtą paplitimas pagal **lytį** (abs. sk.)

Seksualinį smurtą daugiausiai patyrė jauniausieji tiriamieji - 3,1 proc. visų apklastų 5-tų klasių mokiniai, truputi mažiau susidūrė 7-tų klasių vaikai (2,7 proc.) ir mažiausiai su seksualiniu smurtu susidūrė 6-tų klasių moksleiviai (0,9 proc.) (7 pav.).

7 pav. Mokinių patirusių seksualinį smurtą paplitimas pagal **klasę** (abs. sk.)

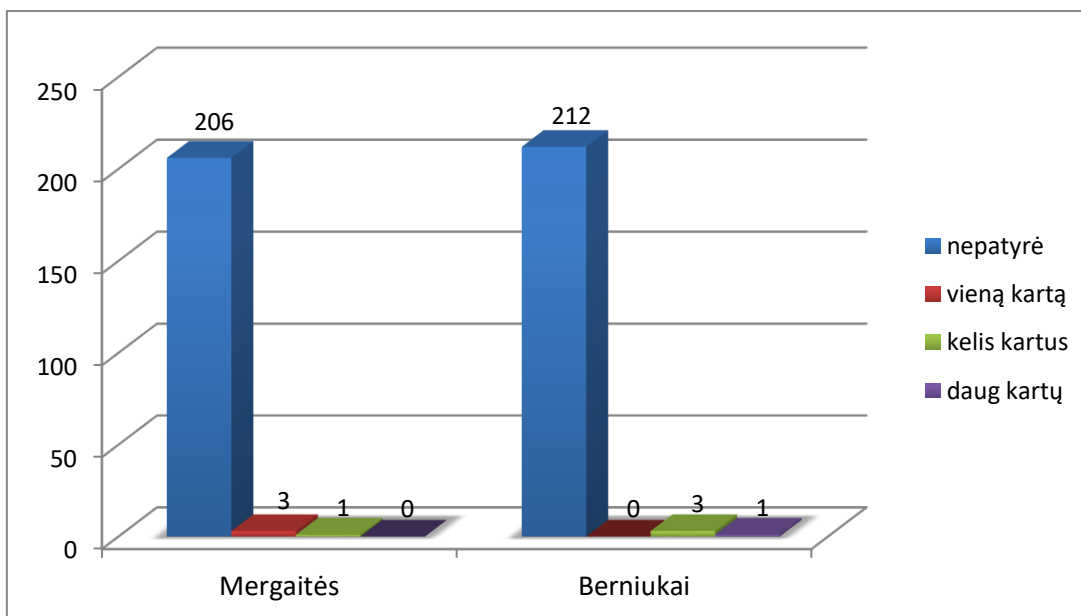

Nepriežiūra ir apleistumas yra tada, kai suaugusieji nesirūpina vaiku:

- Neduoda vaikui valgyti.
- Nenuperka tinkamų drabužių (pavyzdžiui, žiemą vaikas neturi striukės ar pirštinių).
- Palieka vaikus ilgam laikui vienus, be suaugusio priežiūros.
- Verčia vaikus atlikti jiems pagal jėgas ir amžių per sunkius suaugusių namų ruošos darbus – gaminti maistą, skalbti, prižiūrėti jaunesnius vaikus ir pan.
- Nepakviečia gydytojo, kai vaikas serga, neparūpina vaistų.

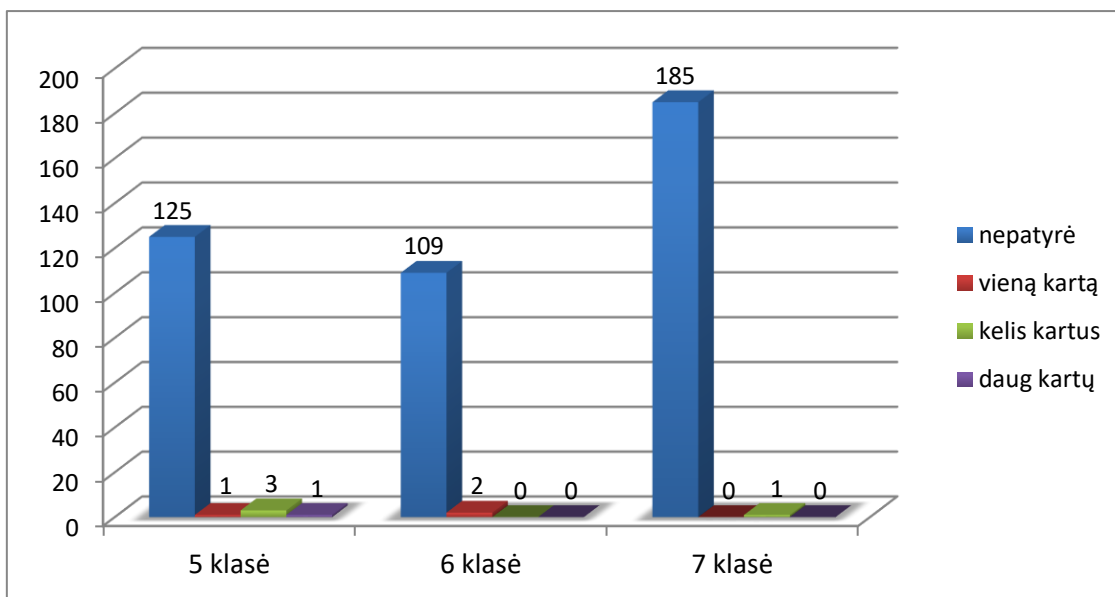
Tyrimo rezultatų duomenimis su tėvų nepriežiūra susidūrė tiek berniukai (1,9 proc.), tiek mergaitės (1,9 proc.) – vienodai (8 pav.).

8 pav. Mokinių patirusių nepriežiūrą paplitimas pagal **lytį** (abs. sk.)

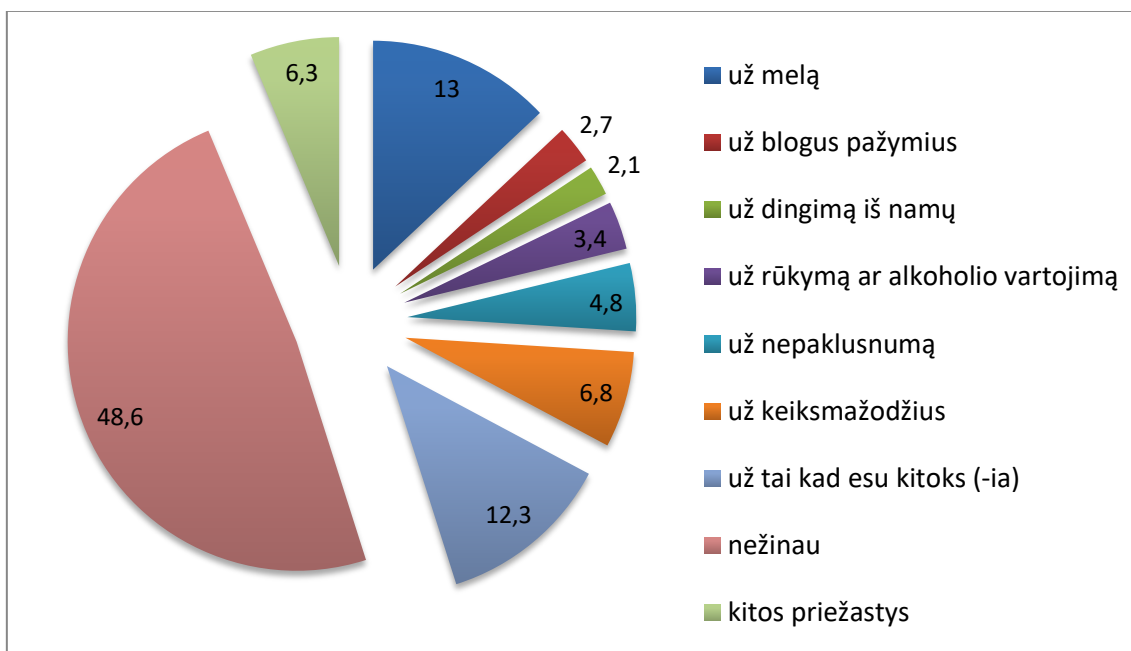
Daugiausiai pagal klasių pasiskirstymą tėvų, globėjų nepriežiūrą patyrė 5-tos klasės mokiniai - 3,8 proc., 6-tokai – 1,8 proc., 7-tokai su nepriežiūra susidūrė mažiausiai - 0,5 proc. apklaustųjų. (9 pav.).

9 pav. Mokinių patirusių nepriežiūrą paplitimas pagal klasę (abs. sk.)

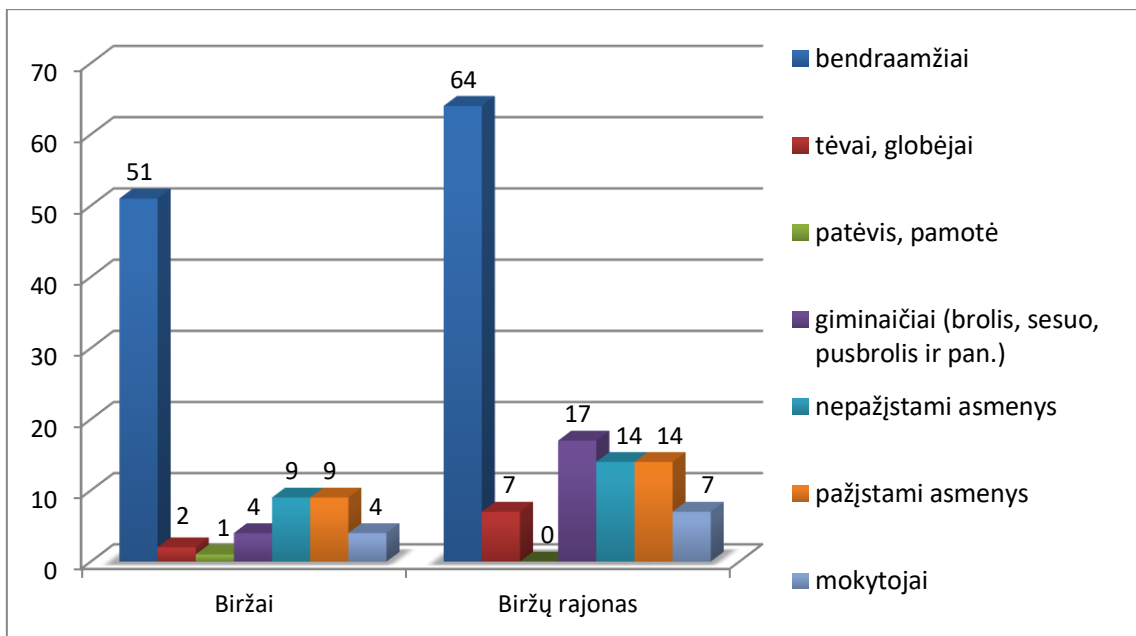
Tyrimo rezultatų duomenimis, beveik pusė mokinių (48,6 proc.) patyrė fizinį smurtą nurodė, kad nežino tikslios priežasties kodėl prieš jį buvo „pakelta ranka“. Antroje vietoje pagal pasirinkimo kriterijų mokiniai nurodė, kad yra baudžiami už melą (13 proc.), trečioje – už tai kad jaučiasi kitokie nei visi (12,3 proc.) (10 pav.). Kitos priežastys (6,3 proc.), dėl kurių buvo smurtaujama įvardijamos labai įvairiai: už namų darbų neatlikimą, už nieką, už erzimą, už nesusitarimą, už kelias paminėtas priežastis ir t.t.

10 pav. Pagrindinės fizinio smurto priežastys, proc.

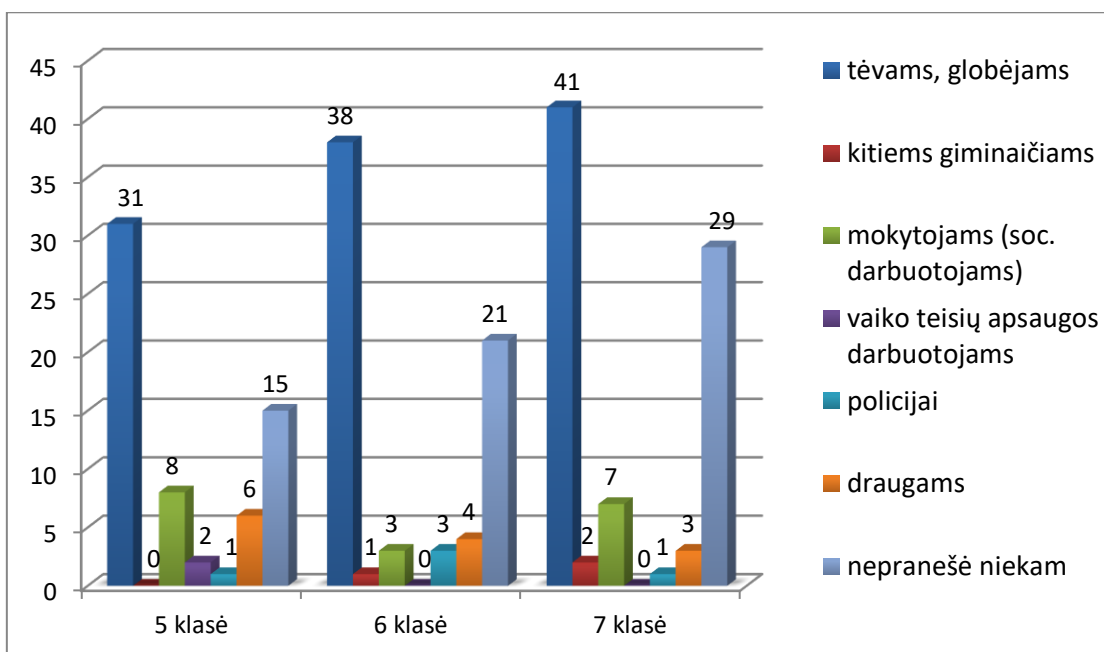
Tarp mokinių, kurie bent kartą buvo patyrę smurtą, net 56,7 proc. teigė, kad prieš juos smurtavo bendraamžiai, 11,3 proc. nurodė, jog smurtavo tiek pažįstami, tiek nepažįstami asmenys, 10,3 proc. pažymėjo smurtaujančius giminaičius. Nors apklaustų vaikų buvo daugiau gyvenančių Biržų rajone, vis dėlto smurtą nuo bendraamžių didesnę patyrė Biržų miesto vaikai – 63,8 proc., Biržų rajone – 52 proc. (11 pav.).

11 pav. Asmenys, nuo kurių mokiniai patyrė smurtą Biržų mieste ir Biržų rajone (abs. sk.)

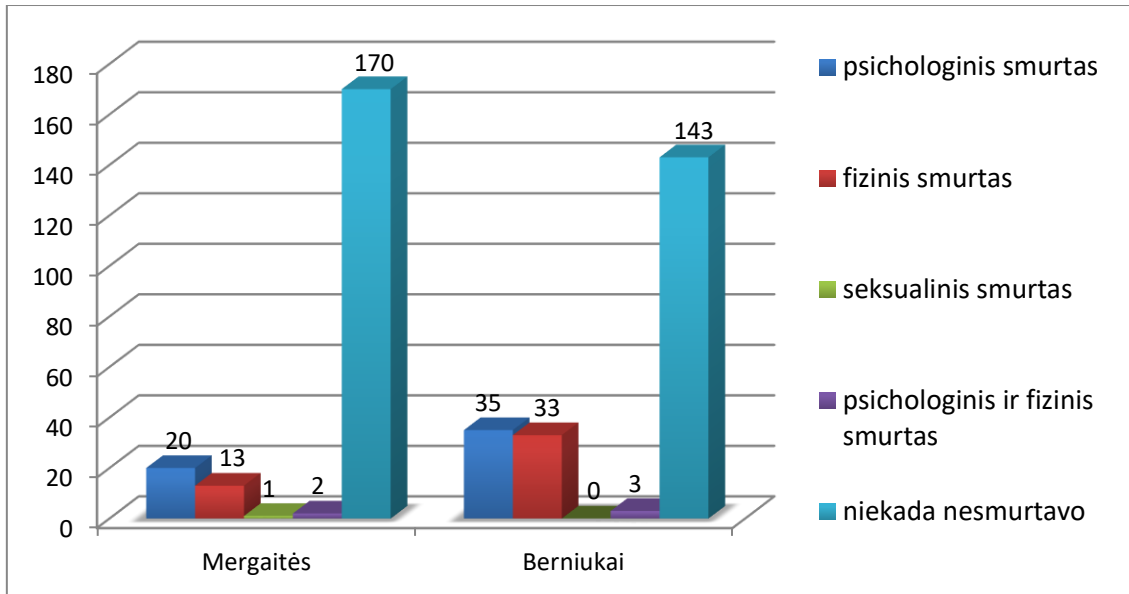
12 pav. duomenys rodo, kad dažniausiai mokiniai apie patirtą smurtą praneša tėvams (51 proc.). Kita taip pat didelė mokinių dalis vis dar nepraneša jokiam asmeniui (30 proc.). Trečioje vietoje pagal patirto smurto pasisakymą 5-tų ir 7-tų klasių moksleiviai nurodė mokytojus (soc. darbuotojus), 6-tų klasių mokiniai vis dėlto labiau pasitikėjo draugais.

12 pav. Kam mokiniai praneša apie patirtą smurtą (abs. sk.)

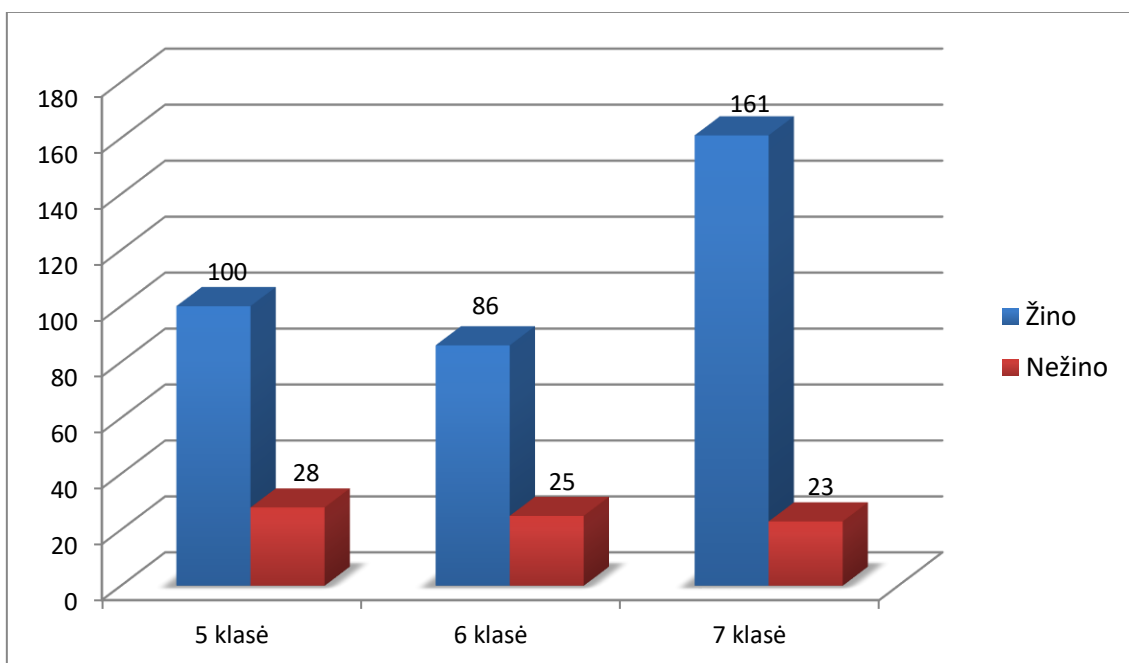
Tyrimė didžioji dauguma 5-tų, 6-tų ir 7-tų klasių mokinių nurodė niekada nesmurtavę prieš kitus (viso 74,5 proc. vaikų). Mergaitės nurodė, kad dažniausiai smurtavo psichologiškai, tuo tarpu berniukai pasiskirstė panašiai, smurtavę tiek psichologiškai tiek fiziškai (13 pav.).

13 pav. Mokinių smurtas prieš kitus asmenis (abs. sk.)

Tyrimo rezultatų duomenys parodė, kad tiriamoji vyresnė amžiaus grupė – 7-tų klasių mokiniai labiausiai žinojo tarnybas į kurias reikėtų kreiptis smurto atveju (87,5 proc. apklaustų 7-tokų), 78,1 proc. – žinojo 5-tų klasių mokiniai, šiek tiek mažiau žinojo tarnybas, kurios gina vaikus bei vykdo smurto prevenciją 6-tokai (77,5 proc.) (14 pav.).

14 pav. Mokinių žinios apie tarnybas, kurios gina vaikų interesus ir vykdo smurto prevenciją (abs. sk.)

IŠVADOS

1. Tyrimo rezultatai parodė, kad su smurtu ar su viena iš smurto rūšių yra susidūrę 45,1 proc. apklaustų mokinių.
2. Su psichologiniu smurtu daugiau susidūrė berniukai (43,1 proc.) nei mergaitės (33,6 proc.), klasių atžvilgiu psichologinį smurtą daugiausiai patyrė (42,3 proc.) visų tirtų 6-tokų.
3. Fizinį smurtą berniukai patyrė net du kartus daugiau (44 proc.) nei mergaitės (22,9 proc.). Klasių atžvilgiu fizinį smurtą daugiausiai patyrė 6-tų klasių moksleiviai (38,7 proc.).
4. Seksualinį smurtą patyrė panašiai tiek mergaitės (2,4 proc.), tiek berniukai (2,3 proc.), daugiausiai patyrė jauniausieji tiriamieji - 3,1 proc. visų apklaustų 5-tų klasių mokiniai.
5. Su tėvų nepriežiūra susidūrė tiek berniukai (1,9 proc.), tiek mergaitės (1,9 proc.) – vienodai. Daugiausiai pagal klasių pasiskirstymą tėvų/globėjų nepriežiūrą patyrė 5-tos klasės mokiniai - 3,8 proc.
6. Tyrimo rezultatų duomenimis, beveik pusė mokinių (48,6 proc.), patyrę fizinį smurtą, nurodė, kad nežino tikslios priežasties, kodėl prieš jį buvo „pakelta ranka“, 13 proc. nurodė, kad buvo baudžiami už melą, 12,3 proc. mokinių – už tai kad jaučiasi kitokie nei visi.
7. Tarp mokinių, kurie bent kartą buvo patyrę smurtą, net 56,7 proc. teigė, kad prieš juos smurtavo bendraamžiai, 11,3 proc. nurodė, jog smurtavo tiek pažįstami, tiek nepažįstami asmenys, 10,3 proc. pažymėjo smurtaujančius giminaičius.
8. Daugiau nei pusė vaikų apie smurto atvejį pranešė tėvams/globėjams (51 proc.), tačiau net 30 proc. mokinių apie galimai patirtą smurtą nepranešė jokiai asmeniui.
9. 74,5 proc. mokinių teigia, niekada nesmurtavę prieš kitus asmenis.
10. Net 82 proc. 5-tų, 6-tų ir 7-tų klasių mokinių žino tarnybas, į kurias galėtų kreiptis pagalbos smurto atveju. Daugiausiai žinojo vyresnio amžiaus tiriamieji – 87,5 proc. apklaustų 7-tokų.
11. Tyrimo rezultatai palyginti su 2015 m., pagal patirtą smurto formą išliko tokie patys – viena iš smurto rūšių, su kuria vaikai daugiausiai susiduria yra emocinis (psichologinis) smurtas, antroje vietoje – fizinis smurtas, trečioje – seksualinis išnaudojimas, ketvirtoje – nepriežiūra.

REKOMENDACIJOS

1. Smurto prevencija yra kompleksinė veikla, todėl būtina įtraukti mokyklų vadovus, mokytojus, socialinius darbuotojus, psichologus, tėvus, vaikus, švietimo skyriaus, socialinių paslaugų, policijos, vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojus, gydymo įstaigas (leidinių pateikimas: gydymo įstaigoms - „Smurto prieš vaikus diagnostikos metodinės rekomendacijos“, bendrojo lavinimo, ikimokyklinio ugdymo, socialinių paslaugų ir kt. įstaigoms – „Pagalba vaikams, kurių šeimos nariai alkoholį vartoja žalingai“.
2. Mokykloms vadovautis rekomendacijomis dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmy, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje, patvirtinto Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-625 „Dėl rekomendacijų mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmy, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje patvirtinimo“.
3. Mokykloms įsidięgti greito pranešimo ir reagavimo į patyčias, smurtą mokykloje elektroninį įrankį „Patyčių dėžutė“.
4. Visuomenės sveikatos biuro pagalba organizuoti Biržų rajono savivaldybės mokykloms (mokytojams ir mokiniams) mokymus su kvalifikuotais lektoriais, psichikos sveikatos stiprinimo, emocijų valdymo, kontroliavimo klausimais.
5. Viešai skelbti mokyklose tarnybų, telefono linijų kontaktus, kad reikalui esant vaikai galėtų kreiptis pagalbos smurto atveju.
6. Mokyklų specialistėms vykdyti prevencines pamokėles, diskusijas smurto ir patyčių tematika moksleiviams.

*Parengė visuomenės sveikatos specialistė
vykdanti visuomenės sveikatos stebėseną
Eglė Budrytė*

Naudota literatūra

1. *Paramos vaikams centras (<http://www.vaikystebesmurto.lt/>)*
2. *Lietuvos Respublikos socialinė apsaugos ir darbo ministerija (<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklosritys/seima-ir-vaikai/vaiko-teisiu-apsauga/smurto-pries-vaikus-prevencija>)*